

TAALI LAAMBE

著者(英)	Paul Kazuhisa Eguchi
journal or publication title	Senri Ethnological Reports
volume	45
page range	418-436
year	2003-12-26
URL	http://doi.org/10.15021/00001841

TAALI LAAMBE

249 Tasalla bee Turminnja

Gorko feere on don bee bikkoy maako didi. O do mari binngel debbo, o do mari binngel gorko.

See, o hoosi binngel gorko doo o soodani mo hunnde doo, o soodani mo puccu. Binngel debbo boo o soodani dum daaro¹, bana taasawo mannga nii. Nde be soodini be, see, be wari kadi. Oo doo maa yaha hudo waddana puccu mum. Oo boo do joodi mari daaro mum.

See, to naange wari, o vi'a mo: "Tasalla." Oo maa Tasalla. Doo boo innde maako Turminnja. "Tasalla." O vi'i: "Na'am." "Useni, yaake domka wadi, to mi dilli, a yarnana-mi puccu am go." To o ummi, o dilli hudo. Ba ko o warta nii, Tasalla goo yarnana mo puccu goo.

See, o yehi nii o warta. O wara o vi'i: "Taa mi tawa hudo sankiti haa les puccu am, taata bo mi tawa puccu am a yarnaay mo." O vi'a: "Too." O dilla, o warta. O dilla, o warta.

Aa, yannde goo, see, o dilli o warti. O tawi puccu silli bu'i. O boftaay.

See, o wari o ewni mo. O wudini hudo. O vi'i: "Tasalla am." O nooti. O vi'i: "Ko wadi mi dilli mi acci ma bee puccu doo? Mi vi'i ma: 'Taata a acca o bu'a o san-kita hudo.' A acci mo?" "Hii." "Kayya, dookin nan²..."

See, o vi'a: "Mi huuwataa? Yaake may mi do huuwana iya³ da baaba sun⁴ aykee⁵... iya... daada am bee baaba am neli yam."

See, o vi'i: "Too."

See, o hoo'i hudo goo, o tappi Tasalla goo. O tappi Tasalla goo, see, baaba maako goo vi'i binngel gorko: "Puccu maa a tilmini⁶ haa doo doo doo, yotti bana laamdo Mormorgo naa? Ay⁷ wadaay ba laamdo Maygari Mormorgo? A jooda fitina yimbe? Bernde maa yotti mo naa? Mo wartiri rewbe kuri, wartiri worbe boo lagaawal. See, kanko on yotti ni."

Non non, see, binngel goo berni.

See, o vi'i: "Too." O hoosi laawol maako, o do dilla. O do voya. O vi'i to Alla yerdi, to o maayaay, see to o yaali Maygari Mormorgo, o wartira rewbe kuri, wartira worbe lagaawal. To o acci mo, to o furi mo, on mbara mo. To kanko furi mo, see to o mbari gorko, nde dum bernde on be yettiri mo nonnon. O nanngi laawol. O do dilla, o do dilla, o do dilla, o do dilla.

See, be vi'i mo: "To a yahata, binngel?" Turminnja vi'i yoo, kanko bee minyi-

¹ Daaro, dum taasawo manngo.

² Dookin nan kam puccu ngu bee Hawsaare.

³ Iya kam daada bee Hawsaare.

⁴ Sun kam be bee Hawsaare.

⁵ Aykee kam nuli bee Hawsaare.

⁶ Tilminugo kam darjingo. Waatoo, laarugo bana huunde goonga, asee, walaa daraja.

⁷ Ay kam sike.

iko maako on ɓe ɗo wondi. Nden, see, baaba maako soodini mo puccu, soodini derɗiiko daaro. O ɗo yaha puccu⁸. Tum o ɗo yaha sooda, o va'a huɗo o wadda. O vi'i, derɗiiko maako ɗoo laarana mo puccu ɗoo. Nden, derɗiiko goo yehi laaranay mo puccu, nde o warti o tawi puccu bu'i. See, o hoolini derɗiiko. O vi'i derɗiiko: "Ko wadi a wadini yam ban nii?" See, o hoo'i huɗo tappiri derɗiiko, Tasalla goo. See, baaba maako vi'i mo: "Useni, ɓernde a nyayri ɗoo, ko ɓernde maako wadi ba Maygari Mormorgo na? Godɗo mo wartiri gorko lagaawal, wartiri debbo kuri. Kanzum on kanko boo see to o laari mo, to o ɓuri, o mbara mo, to kanko on ɓuri mo, kanko on o mbara mo. See to o yehi o laari mo. 'Be vi'i mo: "Too, Alla hokke saa'a."

See, oya goo itti seede hokki mo. O dilli. O yehi yeeso goo nonnon. O yehi yeeso goo nonnon.

See, yannde, see o faandi ndiyam maayo jee eerugo ndiyam may.

See, o wari o tawi puldebbo. Puldebbo don ton. "Puldebbo." O vi'i yoo: "Binngel am, a wari, suka?" O vi'i: "Ee." "To a wari ummi?" O vi'i: "Daada am, mi ummi haa wuro amin."

See, o vi'i: "Ayyee, a jabbaama, suka." O vi'i: "Daada am, mi heban haa mi jippata na?" O vi'i: "Ayyee, mi nayejeo ɗo nii, a jippa haa am, sunaa haa laamɗo?" O vi'i: "A'aa, minin kam fulberewɓe ban nii, min jippirta." O vi'i: "Too, to a jaban. A jooda bee puldebbo boo. Too, a anndi kam, naa anndi, laaru min maa. See to mi subti kuuje haa jiddere mi fudɗa nyaamugo. Mi woodi pallel na?" O vi'i: "Nonnon nii. Daada am, mi yidi."

See, o ummi o dilli. Nde o yehi o jippini mo. Nde oya goo yehi nii, a yi'i limse saɗi haa wuro may. Kuuje pat saddum. Nyaamdu fuu saddum.

See, o yehi. Yottugo maako nii, see, o vi'i: "Daada am, jaangol wadi, hokka-mi le yiite, haa mi huɓɓa yiite." O vi'i: "Ayye, binngel am? Munyu haa mi waddani ma."

See, daada goo yehi subti huɗo huɗo jee yiite, waddi. Ledde boo saɗi.

See, binngel goo moofti limse, moofti limse, vaagi, vi'i haa huɓɓa yiite.

See, o vi'i: "Binngel am."

See, o yotti. O vi'i: "Noy daada am?"

See, o vi'i: "Ndaa ɗo haa mi huɓɓa yiite." "A huɓɓa yiite, binngel am?" "Ii." "A huɓɓa yiite? Dume a huɓɓirta ɗoo?" O vi'i: "Bee limse ɗoo."

See, puldebbo goo hippi dow limse'en goo, ɓofti pat, vi'i: "Doo on huɓɓugo yiite, binngel am?" O vi'i: "Kanzum, on mi huɓɓirta haa leddi maɓɓe." "Ayye, binngel am, minin haa ɗo, nde mi yi'i ɗum, koo laamɗo wuro ɗo maa yotti hebugo ɗoo na? Sakko, mi heɓa ɗo." Puldebbo goo ɓofti limse goo yehi dilli yehi waddi⁹ huɗo hokki mo.

⁸ Yaha puccu kam ba wi'go yaha huɗo puccu huɗo.

⁹ Hawsa'en mbi'an bana nii. Misaalu: Yaa jee yaa kaa wo. Waatoo, ba wi'go: o yehi o waddi.

Too, janngo boo kodo joodi. O lori o vi'i: "Daada am, mi yidi ndiyam haa mi yara."

See, puldebbo goo hoosi ndiyam waddini mo. O vi'i, haa o yara.

See, o hoosi ndiyam.

See, o hoosi ndiyam goo, o waddi sukar duuddum nii o resi, o vi'i: "Binngel am, ko a wadi jotta doo?"

See, o vi'i: "Doo doo doo, kanzum on haa mi..." O vi'i: "Haa wadira dume?" O vi'i: "Too, miin kam, mi yidaa." O hoosi o hokki mo. O yehi o tawi puldebbo goo.

See, puldebbo goo laari sukar goo, vi'i: "Wuy¹⁰, laar oo doo boo dume? Haa toy doo boo?" O vi'i: "Minin kam njaaranndi¹¹ wuro amin on." "Hm." O vi'i: "Minin kam min anndaa dum haa do." O vi'i: "Daada am, mettu lee." O metti nii.

See, o vi'i: "Wayyoo, binngel am. Ban nii fuu don?" O hoosi o hokki mo.

See, o yehi o vurti.

See, o lori o vi'i mo: "Binngel am, a yidaa debbo naa? A do joodi suka ban nii." O vi'i: "Daada am, mi yidaa. Koo mi yidi, moy hokkata-mi?" O vi'i: "Mi wadante budurwa." O vi'i: "A'aa, miin kam to mi yidi kam, to mi heban kam, debbo laamdo wuro on nii mi mari haaje." O vi'i: "Debbo laamdo? Sunaa bana debbo laamdo boo mi wadinte laawol."

See, debbo goo ummi gujul gujul gujul gujul. O ummi o hoosi sukar goo, o resi. O itti halagaare maako o resi haa taasawo. Puldebbo goo wari hoosi dan¹² hottollo'en nii nii, bee karle gaaraaji doo resi. Don yaha, do yeeyna, don yaha, do yeeyna. "Wayyoo, dan karle, hottollo, mi yeeynata. Hottollo, mi yeeynata." "Meedee puldebbo doo. Meedee puldebbo doo." O do yaha saare laamdo. O vi'i: "Ayyee, bikkoy am, ko mi nyaama mi tefata." O dilli. O yehi o nasti saare laamdo. O yehi saare laamdo haa nder saare. O hoofni be. Be jabbi mo.

See, o vi'i: "Mi heban mi yi'a mo nii? See, be wara be yecca debbo laamdo." O vi'a: "Heban yottugo a laara mo na?" O vi'i: "Kuuje amin mi yaarata."

See, o yotti haa nder saare. Be vi'i: "Wadda kuuje ma." O vi'i: "Ndaa kuuje." O yaari.

Yottugo maako, see, o yehi o mabbiti tummude. "Binngel am, a feere maa na?" O vi'i: "Ii, daada am." "Ayye, binngel am, a feere maa na?" O vi'i: "Ooho, mi feere am." "Feere maa?" "Ii." "Ndaa kuuje coggu." O mabbiti. O vi'i: "A meedi yi'go halagaare ndee na?" O vi'i: "Mi meedaay. Doo boo haa toy, daada am?" O vi'i: "Too. Kodo mi mari. Suka bana maako walaa, walaa." O itti leppi goo jee o lori hubbi. "A yi'i irin doo a meedi yi'go na?" O vi'i: "Too, kanzum o hubbirta yiite." O hoo'i sukar. "A yi'i hunnde doo, a meedi tawgo na?" O vi'i: "Toy mi yi'ata doo?" O

¹⁰ Wuy kam ba wi'go haa, kaayeefi kadi.

¹¹ Njaaranndi < njaareendi.

¹² Dan kam ba wi'go binngel bee Hawsaare. Dan hottollo kam ba wi'go ko nanndi e hottollo.

vi'i: "Aan debbo laamdo fuu?" O vi'i: "Kanzum yarirgo ndiyam maako. Halagaare maako on doo." O vi'i: "O do nana habaru ma. Mi vi'i mi yaha mi tefana mo debbo. O vi'i walaa haa mi hebinta mo debbo. Ngam kanko doo sey ko nanndi bana maa. Sunaa bana maa o hebataa goddo bana maa. Taa mi wadana ma asar. Halagaare ban ndee nii." O vi'i: "Ayyee, daada am. No mi hebrata mi yi'a mo?" O vi'i: "Too, mi anndi na?" O vi'i: "Noy mi hebrata?" O vi'i: "No a hebrata kam don. Mi wadante laawol."

See, o vi'i: "Too, mi waran. To a yidi mi wadda mo maa. Too, see yannde to a yahataa haa laamdo." O vi'i: "Ee. No mi yehirtaa haa laamdo kam doon. Mi yahataa haa laamdo. To laamdo wari, mi yecca reeni¹³ vi'go mo, miin mi nyawdo. To o dilla, janngo kam walannde¹⁴ am do wara. Ammaa mi wadan dabare no war-dataa." O vi'i: "No on senndirta bee laamdo?" O vi'i: "Mi senndan. Suka ban nii mi yi'ataa mo?" Janngo o wari o moofti kuuje fayinta. Puldebbo goo dilli. Puldebbo vi'i, hoosi halagaare ndee kam, walaa no o hokkira see ni o resa. Gorko kam to o yidi mo kam see vurta yahana hoore mum. O wadi: "Useni," puldebbo wadda gorko. O vi'i: "To laamdo nasti faada, o yecca kpana'en¹⁵. O roondi¹⁶ kpana o yec-can be: "To puldebbo..." Bana maccube haa yolnde laamdo doo, o yeccan be. Koo puldebbo wari saalugo bee gorko doo, taa be hada dum derdiiko maako on. Taata be hada. Goddo waran ammaa taata be hada goddo maako man nastugo.

Too, puldebbo dilli. O yehi o tawi mo, "Binngel am, albisir ma. Haaje kam humti." O vi'i: "Noy, puldebbo?" O vi'i: "Ii. Mi yehi. Mi yotti mo. Halagaare kam hebaay warugo. O vi'i aan bee hoore ma o yidi yi'go." O vi'i: "See noy mi wadata, daada am?" O vi'i: "Wadan. Naa miin naa? Mi yaadan bee maa. Walannde maako o meedan laamdo. A yahan. A yi'idan bee maako. See no a yidi a wadata." O vi'i: "Too." Be ummi be dilli. Jemma wadi. Faada wari nasti. Gorko wari haddi limse¹⁷. O hoosi limse boodde. O hokki. O vi'i, to be do yaha, vi'a dum daada maako'en. O haddi limse o moji¹⁸ o haddi o timmini.

See, be wari be saali bee puldebbo. O haddi gude rewbe. Gorko goo warti bana debbo kadi. Puldebbo goo ardi be do yaha, be do yaha, be do yaha, be do yaha. Puldebbo na do yaha bana yaadu mon. Kanko boo o do yaha daada laamdo. Be do saala.

See, be vi'i haa be hada. O vi'i: "Kaay, min anndi haala mabbe." O saali biri biri biri. Waatoo, koco debbo laamdo on. Saali yehi jippi. Puldebbo boo yehi bana talla¹⁹ goo. Yehi. O vi'i: "Ii, keenya boo, min volidi bee debbo laamdo. Hannde boo

¹³ Reeni kam ba wi'go tammi.

¹⁴ To debbo defi, laamdo waalata haa maako.

¹⁵ Kpana'en kam maccube laambe jee joodata haa yolnde.

¹⁶ Roondaago, dum eftugo.

¹⁷ Limse kam fotan bee gude.

¹⁸ Mojaago, dum mojaago gude.

¹⁹ Tallugo, dum yeeynugo kuuje.

woodi ko mi waddini mo.” O saali o roondi tummude maako, kekereŋ kekereŋ kekereŋ. O ummi o yehi. O yehi o do tugga sawru maako. O saali o yaha haa fattude²⁰. Oya boo do nasta. Be do jabba mo, do nasta, do nasta, haa be yotti. “Ayyee, asee, oo kam min ngardi fuu du? Miin mi vi’i mi numa o wari mi yeesiti mi laari mo. Asee, yaadu min gootel?” O vi’i: “Oo.” “Ayye, daada am, a wari na? Ayyee, derdam a wari na?” O hoosi mo o nastini mo nder suudu. O nastini mo nder suudu. Biirawattel kadi, don joodi. Puldebbo kam yeewti yeewti yeewti yeewti vi’i: “Kadi miin kam, binnel am, mi hooti. Mi accida ma bee kodo ma.” O vi’i: “Ee.” Kodo kam joodi nder suudu kadi. Be do yeewta, be do yeewta, be do yeewta, be do yeewta. Hiiri kadi, nde hiiri nii, biirawattel, o vi’i kanko kam hoore maako, nde laamdo wari ewni mo, o vi’i hoore maako do naawa. Ndaa boo kodo maako wari haa maako, hoore maako do naawa walaa no warira o nootirta laamdo. Laamdo wara. Laamdo wari tawi o do waali, o hoosi kodo kam o yukkini. Be koofnootiri, dilli. O hoosi kodo.

See, be wari. Kodo vi’i hootan kadi. Be wadi dabare. Janngo o haddini goddo limse goo, dilli. O waali bee kodo. Nde hiiri kam kanko bee gorko kam mbaadaama walaa beldum. Gorko, be nastidi debbo bee gorko. Naa laamdo waraay?

Too, hiiri, gorko yukki kadi. Weeti fajiri. Gorko see nde wadi balde sappo haa nder saare. Nde hiiri, janngo o wadi dabare. Puldebbo waraay. Taa be anndita. Haa janngo kadi. O wadi dabare o yerbiti goddo wari haa dilli haddi limse goo, limse jee be wari goo. O vi’i kodo maako doo hoota, be jabbita. Kodo dilli. Gorko kam don nder suudu. O hefti beldum gorko. Gorko hiiri. Hii, debbo feere kam vurti kadi. Naa gorko kam naa o do resi nder suudu? O vi’i: “Asee, gorko fuu don ban nii haa duniya du? Kanko asee o do joodi vonna sukaaku maako meere? Nonnon worbe va’i?” On o do joodi saare laamdo. Laamdo do fijira mo meere. “Asee, gorko don ban nii?” Kanko kam to hiiri nii, kanko bee gorko. O vi’i o nyawdo on. Laamdo wara hoofna mo. To hiiri, o do joodi defa nyaamdu, haa gada baburum. Be do wadda be nyaamna gorko. Kanko boo gorko do yukki. O do joodi. Gorko²¹ wara laara mo. “Noy banndu?” O vi’a kanko kam walaa ko yidi do suuna mo, dan kusel do suuna mo doo. Gorko... o vi’a do suuna. Gorko laamdo yaha sooda be do wadda. O do defa o hokka mo... suka haa suudu. Suka kam haari tekki. O yecci mo kadi vi’i jotta kam walaa ko o mari haaje. O vi’i: “See noy dabare mi yidi mi dillira ma?” O vi’i: “Hannde koo laamu wuro ngo a yidi a dillataa a joo fan. A laama.” O vi’i: “Mi hoosa ma, en dilla.” O vi’i: “Kaay, wadataako.” O vi’i: “Kadi, to aan, to a laami wuro doo kam ko wadtaa?” O vi’i: “Mi laaman.” O vi’i: “Aa, too.” O vi’i: “To a vi’i mi laama, see mi laama on.” “Ammaa mi wafan dabare mi senndira bee laamdo doo.” Debbo goo ummi yehi yecci gorko dabare. Hoosi dabare hunnde gorko, sirri gorko pat yecci gorko no wadata. Hoosi belehi hokki gorko. Hoosi labi

²⁰ Fattude don nder saare.

²¹ Gorko kam gorko debbo, waatoo, laamdo.

hokki gorko no warira gorko maako haa o jooda bee gorko. Be joodi. Biirawattande, hiiri. O vi'i kanko on debbo o do hoota haa gorko. O do joodi kadi. Nde hiiri, o harki²² kadi, o taaski o vi'i naa o hebi daama. Laamdo ummi warti. O yecci gorko goo no o wadinta gorko maako pat. Gorko warti kadi. Laamdo wari, be yeewti, o moyti bannu laamdo, o wadi nii, o wadi nii. Laamdo wari harki waali.

See, tefiri mo baaldal. Nde gorko lori, vi'i tefira mo baaldal, yaake meemi mo nii, see, tawi gorko bana maako on.

See, o vi'i: "Noy wadataano boo?" Nonnon. Laamdo boo wadi: "Hi." Bernde ta'i nii. Nonnon. Laamdo kam maayi. Tawi gorko bana maako doo.

See, debbo vi'i mo: "Noy wadata?" "Nonnon on. Nii on."

See, o maayi. Laamdo kam maayi. Be meemi ni maayi. Nde veeti fajiri, "Laamdo maayi. Laamdo maayi." Derkeejo kam ummugo mum nii, see, debbo kam hoosi limseeji booddum booddum borni derkeejo. Limse laamdo kam, bana o borni, o sarki. O vurti o yehi o joodi haa leeso faada haa pella faada. O joodi haa faada nii, be do sukli, kadi ba ko be yaara mo. O do joodi.

See, o doo doo, o yotti laamu. Kpana'en pat, debbo, vi'i, tonaa oo doo on laami kam sam, kanko fuu o vurtan saare. To naa derkeejo doo laami pat o vurtan saare. Kadi o sooyi²³ gorko maako fuu. Derdiiko maako do laamataa.

Yoo, gorko laami, te'i debbo.

Haala jinni kadi.

Naa a yi'i bernde maako goo jee baaba hudfi mo, vi'i, o yotti Maygari Marmargo. Ndaa o yehi o mbari mo. O mari. O joodi. O mari wuro. O nelani baaba maako bee daada maako vi'ata kam o laami o mbari laamdo fuu.

Too haala timmi. Taalol jinni.²⁴

(22/1/1983, Hajja Labratu bii Isuhu taali ngol haa Ngawndere. O Hawsa Ngawndere, baawdo Fulfulde. Amina taalani mo.)

250 Faadimatu bee baka mum

Too, binnigel debbo bee gorko, be don be didi. Be do joodi haa baaba maako bee daada maako. Be do joodi babal gootel. Be do joodi babal gootel.

Sey, be do joodi bee daada ma'bbe bee baaba ma'bbe.

Sey, baaba ma'bbe bee daada ma'bbe goo fuu, sey, maayi.

Sey, be ummi be dilli haa nder ladde. Be dilli, be dilli haa nder ladde, be senni saka sak ladde. Be do joodi. Baaba boo hokkino mo boo kuytaaje.

Sey, o hooci kuytaaje. To kuytaaje do to vooji, hunnde hallinga wadi haa

²² Harki kam ba wi'go taaski.

²³ Sooyugo, dum halkugo.

²⁴ Labratu wi'i: "Rewbe vooday. Naane doo rewbe mbari hoore masin. Kanjum on debbo kam no wadi fuu be hoolataa be."

saare. To joodi bana joodiri, walaa ko wadi haa saare.

Sey, o seeki kaa'e hoosere, seeki. O wadi bee maabooode maajum fuu kaa'e on. Sey gal nder maabbitirta. O maabbi minyiiko maako. Haa ton be do joodi. Be do joodidi bee minyiiko maako. To umma fajiri, o dilla nder ladde. O yaha o d'abbita kuuje nyaamdu. O d'abbita, o d'abbita, o d'abbita. O waddina minyiiko maako defa. Tum tum tum tum tum, to yotti haa dammugal suudu may boo. Innde minyiiko may boo Faadimatu.

Sey, o vi'a dum yoo:

“Faadimatu, Faadimatu, may gidan gari¹.
Budee mini ngo baa in shigaa in fita².”
“Maraaba³ da zuwaa, maraa i shigaa.⁴”

To binngel debbo vi'i mo ban nii, sey, dammugal maabita. To dammugal maabiti, o nasta nder suudu. Janngo fajiri fayinta, o dilla ladde fayin. O dilli. O yaha too, o do lora. O do lora.

Sey, o wara. O wara sera dammugal. O dara sera dammugal, o vi'a debbo yoo:

“Faadimatu, Faadimatu, may gidan gari.
Budee mini ngo baa in shigaa in fita.”

Sey, minyiiko maako vi'a mo yoo:

“Maraaba da zuwaa, maraa i shigaa.”

Dammugal maabita. O nasta.

Sey, saysay wari dari haa sera dammugal tan. To o wari, o do nyima goo, saysay do hedfita. Tum, to o wari o do nyima, saysay do hedfita.

Sey, yannde feere saysay ummi wari feere mum. O wari haa saka dammugal tan. O wari dari.

“Faadimatu, Faadimatu, may gidan gari.
Budee mini ngo baa in shigaa in fita.”

O vi'i: “Kaay, ban san ka baa.” O vi'i: “Mi anndaa maa.” Saysay dilli. O dilli haa kila, kilajo cemmbedfo jee sannjata daande godfo fuu. O yaha kila. O vi'i kila: “Sannjinam daande am doo.” O sannji daande oo doo doo haa sewi. O yotti. O do nyima bee daande debbo. Binngel debbo vi'i: “Mi anndaa ma.” O lori haa kila.

Kila, sey, wadani mo bana daande derfiiko oo doo doo goo:

“Faadimatu, Faadimatu, may gidan gari.
Budee mini ngo baa in shigaa in fita.”
“Maraaba da zuwaa, maraa i shigaa.”

Sey, dammugal maabiti o tawi binngel debbo tan. O nanngi binngel debbo. Binngel debbo doo voodi haa furi semmbe. Nder wuro may walaa mo voodi ba

¹ Dum kam: “Aan, on mawdo saare.”

² Dum kam: “Maabbitanam dammugal.”

³ Maraaba kam, a jabbaama bee Hawsaare. Ammaa, asli kam Aarabre.

⁴ Dum kam: “Too, baka am. Maabita.”

binngel debbo. O doggi bee binngel debbo tan. O doggi, o doggi, o doggi, o doggi.

Yaake doo, sey, kuytaaje goo, sey, wuli. Vooji haa wuli baka maako. O foodi kuytaaje o mabbiti kuytaaje. O mabbiti o laari o tawi vooji. Woodi ko wadi haa saare. O doggi, o wari o tawaay derdiiko maako. O tokki mo, o tokki mo, o tokki mo haa nder ladde. O dabbiti debbo, o dabbiti minyiiko maako, o dabbiti minyiiko maako, o yi'aay dum.

Asee, be do gal maayo. Be dilli haa sera maayo. Njamndi jowi fajiri wadi do weeda. Korga laamdo'en do wara nyadugo ndiyam haa maayo. Nde do wara, sey, eewi mo tan.

Sey, o doggi, acci binngel debbo kanko haa sera maayo. O acci binngel debbo haa sera maayo, o doggi, o dadi. Nde o dadi kanko, sey, korfo laamdo'en doggi yehi vi'i laamdo yoo: "Laamdo, min hebini maa binngel debbo booddo. Haa sera maayo, o do joodi. Ammaa mi anndaa mo." "Waddinam," laamdo vi'i. Debbo waddi mo. Be mabbita mo. O volwataa. O do hippi nii doo. Be wadini mo haa daago. O hippi. O banjataa sam. O walaa no o wadta. O do hippi non. O do voya. O waati mo nder suudu. Laamdo volwa. O volwataa. Wada no o wadta pat o wada doo. Be sudditaay mo. Be yi'aay gite maako.

Sey, haa o waali doo, haa dadi vurti haa bernde maako wadi haa dow daago goo. Dadi wadi haa totton.

Sey, derdiiko maako goo warti saare tan. Warti saare tan.

Sey, wari wadi sobbal, jee Hawsa'en wadata doo. Wadi sobbal, sey, roondi haa hoore tan, do waanca. Saare o naati pat, "Gaafara," "Gaafara," "Gaafara," "Gaafara," "Gaafara." O nasta saare fuu.

Sey, o vi'a:

"Faadimatu, Faadimatu, may gidan gari.

Budee mini ngo baa in shigaa in fita.

Maraaba da zuwaa, maraa i shigaa."

Saare jee o nasti pat, sey, bikkoy laamdo jee woni haa saare laamdo, sey, tokki mo tan, do waanca bee maako. Be do ekkita gimol. Diga fajiri haa kiikide, be wartaay. Be do ekkita gimol oo doo doo.

Sey, laamdo wari yami be, vi'ata be yoo: "To on yahata tumtum doo? Sey on yecca. Sonaa non miin on tappa on." Bikkoy vi'i: "Too. Mi tokki goddo feere on do mari sobbal. O do nyima." Laamdo vi'i: "Noy on yimata?" O vi'i:

"Faadimatu...."

Nde o fuddi nyimugo nii, sey, debbo ummi tan. O vi'i: "Haa toy mo?" Laamdo vi'i: "Doggee yehee nangee mo." Doggi doggi. O do roondi hunde maako. O do waanca. Laamdo leli be nannga mo. O do dilla. Dillugo maako, sey, o nani. Kaap, be nanngi mo tan. Be nanngi mo tan haa dow hoore maccudo. Maccudo roondi mo.

Sey, tummude jee o roondi bee sobbal goo pusi. Sobbal do hebbini teep. Koo sobbal gootel do'aay leddi. Maccube nay boo roondi mo, don dow hoore maffe. Be yaari mo saare laamdo. Nde be yaari mo saare laamdo, o do joodi kadi bee laamdo'en. Laamdo yami: "Noy?" O vi'i derdiiko maako on doo, "Laamdo on wujji derdiiko am." Laamdo vi'i: "Kaay, haa sera maayo." "Noy derdiiko maako?" "Haa, saysay yehi hoosi mo, wari wudini mo haa sera maayo." O vi'i: "Bon, nde ban nii kam walaa ayiibe." Laamdo vi'i: "Too, a banga binngel am. Mi banga minyiiko maa. To a bangi binngel am, mi bangi minyiiko maa, sey, a hoosa reeta wuro. Mi hoosa reeta wuro." O vi'i: "Too." Laamdo meedaay yi'ugo gite debbo, vi'i bangan debbo.

Sey, maccudo, kordo'en jee hoosi mo goo, vi'i: "Debbo may nyiddi." Vi'i laamdo: "Debbo oo o voodaay sam. O nyiddi," noy noy noy. Be vi'i: "To o nyiddaay, on hirsan." Oo boo vi'i: "To o nyiddaay, on wartira-mi faande." Oo boo vi'i: "To o nyiddaay, on wada-mi ko on wadtam pat."

Sey, o vi'i: "Too, haa mi yi'a debbo." O vi'i: "Debbo vurta." Laamdo jo"ini korowal didi, jee debbo mum bee jee mum. Yimbe pat do joodi. Mo vi'i: "Debbo voodi" maa do dari. Mo vi'i: "Debbo voodaay" maa do dari. Be vi'i: "Too, o vurta, sey, sappa maako." Sappa binngel debbo may, sey, wari. Sappa maako may maa voodi haa buri semmbe.

Sey, wari. O vi'i yoo: "To on yidi, o vurta, sey on wadda tapi jee be meedaay yi'ugo haa wuro doo, ve"ita haa leddi, taa o yaaba dow totton. Korowal maako boo sey jee meedaay wadugo haa do." Laamdo vi'i: "Pat, mi waddan," waddi. Kas feere boo do dari haa gal baawo laamdo. Kas tati do dari. Laamdo vi'i: "O vurta." Be vi'i: "Kaay, tapi doo nyiddi. Wadda tapi boodum." Waddi tapi boodum.

Sey, laamdo vi'i: "O vurta." Laamdo borni gaare mum jee buri voodugo. Laamdo nde borni gaare mum jee buri voodugo, nde laamdo yi'i o wadi kosngal haa sera dammugal, be areti⁵ mo, be darni mbaggu'en pat. O yaabi kosngal maako dow dammugal, sey, laamdo vi'i: "Kaap." Gaare laamdo pat hebbini joorde booyma. Be borti gaare laamdo, be yehi be wallini haa to. Laamdo vi'i: "Kaap, yir-lin kaba, nanngu mo. Ta o do" a, to o do" i, en ngiudu maa." Gaare sappo be itti hid-deko o yotta haa korowal. O joodi haa korowal.

Sey, o wartiri debbo jee vi'i be hirsu dum. Be hirsu. Jee vi'go wada dum doo boo wadi dum pat.

Too, sey, minyiiko maako boo bangi bee laamdo. Kanko boo bangi binngel laamdo. O senni wuro saka sak. Kanko maa laamdo wuro maako. Laamdo too boo laamdo wuro feere fayin.

Jinni.

(22/1/1983, Aamadu Rufaa'i taali ngol haa Ngawndere. Kodo debbo Hawsaajo

⁵ Aretugo kam ba wi'gugo darnugo bee Faransaare. Aret- < *arrêter*.

taalani mo ngol. Aamadu joodi haa Mokolo hakkunde 1977 bee 1980. O dan-yaado haa Ngawndere hitaande 1963.)

251 Sarki dutse bee sarki ciyaawa

Waatoo, woodi binngel gorko feere on, kanko boo o don haa nder saare maɓɓe. Baaba maako laamɗo on. Laamɗo ladde.

Too, minyiiko maako debbo don, innde mum Tasalla. Be hawri kadi. Be do joodi.

Sey, o ummi. Puccu maako goo boo, to nyaaman geene see to be soppi geene doo, fotiti kalkal kalkal haa puccu doo nyaama.

Too, puccu sarkin dutse¹, kanyum fuu ban nii nyaamata. Jee sarkin dutse kam, waatoo, nyaaman ban nii, nyaaman bana jee maako, ndiyam mum, sey to be looti ndiyam on, law be hokka mo o yara.

Too, sey, binngel gorko goo doo o do joodi haa nder saare maɓɓe. Yannde feere o ummi o dilli ladde. O yehi o itti geene puccu² maako. O do warta.

Suy, o somi o hokki minyiiko debbo Tasalla.

Sey, o ummi, o hooti saare kadi. Tasalla goo wodɓe hada dum roondugo kuuje.

Sey, o yi'i Tasalla roondi geene. O vi'i: "A'aa, noy noy a roondata, Tasalla, hunnde doo? Puccu maa buri jee dutse naa? Jee buri laamɗo dutse naa? Dutse, bee Hawsa dum buri jee laamɗo kaaye naa?" O vi'i: "A'aa, naa o roni minyiiko maako on." Be vi'i: "Too, naa puccu maa burataa jee sarkin dutse? Sey a yaha laara jee sarkin dutse bee puccu maa. Naa nanndaay?" Nii nii. Baaba man huɗi mo.

Sey, o ummi tan.

Sey, o ummi o yehi o vi'i o mbaran sarkin dutse bee puccu maako, puccu maɓɓe, hawta haba.

Suy, binngel may boo, o laamɗo geene.

Sey, o ummi tan. O do dilla. Nde o do dilla haa nder ladde, see, o vi'a:

"Nii na yanka ciyaawa³, darmana.

Nii na baywa Tacalla, darmana.

Suu baa wada inna, darmana.

Ii suu tuu suka taasii, darmana.

Sun cee koo dookii naa fii naa, sarkin doogoo, darmana.

Ii can kee say ngancii, darmana.

Ii jaa pii nii kasni, dunnguru."

¹ Dutse kam hayre, hooseere, namarde bee Hawsaare.

² Geene puccu, dum huɗo puccu.

³ Ciyaawa, dum huɗo, geene bee Hawsaare.

Biirowatte. O ummi o do dilla. O yotti. Ledde yami mo. O vi'i yoo:

“Nii na yanka ciyaawa, darmana.
Nii na baywa Tacalla, darmana.
Suu baa wada inna, darmana.
Ii suu tuu suka taasii, darmana.
Suncee koo dooki na sarkin dookii, darmana.
Ii yaa pii nii kasni, damana.
Ii naa pii sii karsi, dunnguru.”

O dilli. O yotti haa laamdo kaaye. Laamdo kaaye do joodfi. O yotti. Laamdo kaaye yamata mo: “Ko a wari wadugo haa do?” O vi'i dum yoo, o wari laarugo puccu, puccu jee laamdo maajum. Laamdo vi'i mo: “Too.” O yotta o laara puccu. O yotti.

Sey, laamdo dutse kanko boo bee labi kaaye. Labi maako doo dum kaaye on. To soppi goddo sey to yiite wurti. Goddo senndita fetta bana yiite, fetta bana fete yiite, sankita katakata. Binnel doo boo anndal leggal cookum woni haa maako.

Yeeso goo, sey, o wari tan. Sarkin dutse fisti puccu mum. Kanko boo o waddi puccu maako, dilli habugo. Kanko boo o do haba bee sarkin dutse, habata bee hunnde doo.

Sey, o do haba goo, o wadi nii ewni labi. Labi wari. O jabi labi. Labi kaaye. Wari, o jabi.

Sey, sey, o doggi o va”i dow leggal. Leggal may anndaano mo. Leggal may naa dum leggal banndiiko maako. O vi'i: “Too.

Nii na yanka ciyaawa, darmana.
Nii na baywa Tacalla, darmana.
Suu baa wada inna, darmana.
Suu tuk suka taasii, darmana.
Sii cee koo dooki no na ii na sarki dutse, darmana.
Nii can kee ngancii, darmana.
Ii yaa fii nii karfi, damana.
Ii naa fii sii karfi, dunnguru.”

O vi'i ban nii go.

Sey, hunnde doo ummi tan.

Sey, leddeji warti do walla mo. Oo doo doo, sarkin dutse yerba kaaye wara, leggal wahata⁴. Yerba kaaye wara, leggal wahata.

Sey, o ewni jaaral maako. Leggal wahata.

Sey, o ewni jaaral maako. Jaaral maako, sey, ummi wari. Nde jaaral maako wari goo, jaaral boo naa a yi'i dum leggal on. Oo doo fida mo bee kurol. Kurol boo naa a yi'i dum gal geene woniri? Kurol do dogga wara disa⁵ haa yeeso maako. Fida

⁴ Wahataago kam waataago. Waataago, dum hadugo, falugo

⁵ Disa kam tiggo.

mo bee jaaral. Jaaral wara dara.

Sey, o tappi jaaral boo dilli yehi mbari sarkin dutse. Puccu maako boo hawri haɓɓi haɓi mbari puccu sarkin dutse.

Sey, o mari wuro too, o mari wuro too. O joodi o laami kanko boo.

Haala maɓɓe jinni.⁶

(26/1/1983, Aamadu Rufaa'u taali ngol haa Ngawndere. 'Binngel debbo Hawsa feere taalani mo ngol.)

252 Caatukoy bee laamɗo

Too, taalel taalel.

Waato, woodii himbe feere don. Kambe boo himbe on saati haa furi meere.¹ Himbe maccube laamɗo'en. 'Bee doo maa do biɗɗa reke bee junngo. 'Biɗɗa reke wartira sukaar, be yara. Hee, semmbe. 'Bee doo boo do wafa hunnde doo, do biɗɗa nebbam bee junngo, hoosa hottollo, biɗɗa wartira nebbam bee junngo.

Too, naa a yi'i himbe kuugal diɗi? Oo tatabre² boo, binngel gorko jee waan-cata nder maɓɓe doo, kanko boo walaa ko o wadataa.

See, laamɗo neli nanngi mo, yaari mo haa saare. 'Be waati mo nder kuuje jee be wadata kakara³ nii doo, be suddi mo nder totton, haa be mbara mo, ngam o woodi semmbe. O do mari mboodi maako peetel nii, mboodi doo do volwa. Mboodi doo to fuufi godɗo, godɗo warta i'al. Mboodi doo wari fuufi o warti i'e.

See, laamɗo yehi waddi godɗo lekki.

See, hoosi mo yaari mo nder ladde, yehi darni mo haa les duɓɓi. Duɓɓi doo see leesti. 'Binngel may boo to o jali, iyeende toɓa. To o ɓerni, naange wafa haa do yoorna godɗo fuu. O tappi leggal. Leggal leesti. 'Be va'itini binngel.

See, binngel ɓerni tan. Laamɗo dilli, dilli, dilli.

See, binngel jali.

See, iyeende tappi laamɗo, tappi laamɗo, tappi laamɗo. Mboodi wari soppi leggal. Leggal leesti o jippi. O jippi o warti saare. O wari o vi'i: "Hokkam limce maako. Mi ɓorna. Mi yaada. Mi hoosa limce maako. Mi yaara bee nyaamdu maako." O hoo'i nyaamdu laamɗo o nyaami. O hoo'i limce laamɗo o ɓorni. O joodi haa dow korowal laamu. Laamɗo warti. Laamɗo, iyeende tappi dum. Laamɗo majji laawol. Laamɗo warti.

See, tawi o do joodi haa korowal laamɗo.

⁶ Taaloowo wi'i: "Haa kaaye walaa, huɗo joodataa. To huɗo walaa, kaaye joodataa. Haa to a yi'i hooseere, hooseere kaaye don ton, huɗo walaa, yeccam. A tawan ledɗe. A tawan geene. To a tawi geene, a tawan ledɗe, hooseere hawra wafa."

¹ 'Buri meere kam ɓuri semmbe.

² Haanii wi'go tatabo.

³ Kakara fotan bee kakaraare. 'Dum ralayre gooro.

Yaake ton⁴ boo, see, laamdo on maayi. Debbo laamdo maayi. Bikkoy laamdo maayi. O laami. O mari wuro.

Doo boo taalol rammunga on.

(22/1/1983, Aamadu Raufaa'u taali ngol haa Ngawndere. Binngel Baya juuldo on taalani mo bee Fulfulde haa Ngawndere.)

253 Rudoyo bee mboodi (1)

Too, waatoo, doo doo doo boo, woodi hunnde feere don ha nder ladde, kanko doro¹ on mawni. Waandu. Doro. Innde may bee Fulfulde. Doro on mawni haa furi semmbe haa nder ladde. Doro do mawni mawni mawni haa furi semmbe.

Waatoo, see, doro may doo, innde maako Rudoyo.

Boj, o yotti. O yehi o tawi bikkoy mboodi doo. Mboodi doo halli furi semmbe. Walaa be foti be tappira mboodi doo. O tawi mboodi do joodi nder ladde. O tawi bikkoy. Mboodi danyi bikkoy mum dilli. O yotti o nanngi mboodi. O ta'i. O nannga peetel peetel doo, mbari pat, o acci gootel, o vi'i: "To daada ma wari, a vi'a mo:

'Miin on latti Rudoyo,
mo boccol ngaraba²,
mo sirla harila³,
mo boggol taaraandi kanjeeri, Rudoyo.'"

O vi'i yoo:

"Miin latti Rudoyo,
mo boccol ngaraba,
mo sirla harila,
mo boggol taaraandi kanjeeri, Rudoyo.

Too, a faami naa? Too, a nani?" O ummi.

See, be do dilla nder ladde. Daada warti. O va'i⁴ puccu maako. Puccu ngorgu walaa puccu yotti puccu maako doggugo. O dilli ladde feere.

See, mboodi wari don yama. O yehi haa wuro doo. O vi'i:

"Moy latti Rudoyo,
mo boccol ngaraba,
mo sirla harila,
mo boggol taaraandi kanjeeri, Rudoyo?"

Be vi'i mo: "Kaay, aay, o saali diga heesiti keenya." O jogii laawol dilli wuro doo boo. O vi'i:

⁴ Yaake ton kam ba wi'go yaake man.

¹ Doro, dum waandu bee Mbumre.

² Boccol ngaraba, dum boccol dimol.

³ Sirla harila, dum sirla mboodka. Wodbe mbi'a haani wii'go hariira.

⁴ Va'i < va'i.

“Moy latti Rudoyo,
mo boccol ngaraba,
mo sirla harila,
mo boggol taaraandi kanjeeri, Rudoyo?”

‘Be vi’i: “Kaay habaa, balde tati wadi o saali haa doo nii.” O yotti wuro doo. O vi’i:

“Moy latti Rudoyo,
mo boccol ngaraba,
mo sirla harila,
mo boggol taaraandi kanjeeri, Rudoyo?”

‘Be vi’i: “Heesi keenya o saali.” O yotti haa wuro doo boo. O vi’i:

“Moy latti Rudoyo,
mo boccol ngaraba,
mo sirla harila,
mo boggol taaraandi kanjeeri, Rudoyo?”

‘Be vi’i mo: “Heesiti keenya fayinta o saali haa doo nii.” ‘Be vi’i: “Too, jotta kam o badi hebtugo dum.” O yotti wuro doo boo. ‘Be vi’i mo: “Keenya o saali.” “O yotti wuro doo boo bee babfol.” O tawi puccu maako saali jotta jotta. O yotti haa nder ladde. Haa nder ladde boo ba Rudoyo won doo boo kaa’e on. O ta’i kaa’e, o ta’i kaa’e, o ta’i kaa’e, o do waala totton. Puccu maako do habbi. Puccu maako doo boo do nana koo dume. To puccu maako do wooki, o anndi goddo do wara.

See, o nani:

“Moy latti Rudoyo,
mo boccol ngaraba,
mo sirla harila,
mo boggol taaraandi kanjeeri, Rudoyo?”

See, o waali o hedfiti o nani:

“Moy latti Rudoyo,
mo boccol ngaraba,
mo sirla harila,
mo boggol taaraandi kanjeeri, Rudoyo?”

Mboodi may modan wuro caak. Tum o moda nder hitaande fuu, o moda wuro fuu. O moda wuro gootel nder hitaande fuu, moda wuro fuu bee yimbe may pat. Luumo don nyaama nder reedu maako. A nani? O ummi tan. O joodi. Rudoyo banji. Rudoyo banji hoore.

See, o vi’i:

“Mi latti Rudoyo,
mo boccol ngaraba,
mo sirla harila,
mo boggol taaraandi kanjeeri, Rudoyo.”

See, o vi'i: "Too." O jippa haa holla ngorgaaku⁵ haa leddi. O jippi. O doofi jaaral maako, waatoo, jaaral maako doo, waalataa leddi. Waatoo, jaaral maako diga dow sey dow. To tiggii haa leggal, to doofi haa sey leggal may umma diga dadi haa lekki do'a yooraa bee hoore mum. Jaaral maako doo boo, o ewnirta jaaral doo wara junngo mum, waatoo, bantaa juude maako, nii, jaaral wara haa juude maako o nannga. O wari haa o yuwa mboodi doo bee jaaral. O vi'i: "Habre may neebataa. Ndikka to sakkini jaaral, habre may neebi." O sakkini jaaral haa do'a haa leddi, fiita yaha leggal, disa haa leggal. Haa leggal koo noy leggal daayi. Yeeso goo, binnigel maako do joodi haa nder suudu maako kadi, vurti, tawi jaaral sotti haa leggal, leggal yoori. Waatoo, to o tappi goddo gootel, see, leggal woni nder ladde may pat see yooraa. O wari. O nanngi habre bee mboodi. Be habi bee mboodi. Be habi bee mboodi. O tappi mboodi. Mboodi dilli haa to, geene yoori. O vi'i: "Too." Mboodi vi'i mo: "Too, juura wadi. En juulu." O vi'i: "Kaay wuro min be anndaa juulugo bee ban nii." "Aan, juulu jee maa. Mi juula jee am." Haa mboodi juula. O wadi nii, o ta'i mboodi bee pedfeeli maako haa daande. Daande itti. O waali haa to. Vicco ummini habre bee maako. Be habi. Be habi. Be habi. Be habi. Haa asiri wadi. Be vi'i: "En juula asiri." O vi'i: "Too, asiri min, haa mi yaha mi juula jee am." Mboodi bantaa haa juula, o ta'i vicco. O sankiti mboodi bannandu pat. O wuli haa yiite. Yimbe wuro pat wurti warti wuro mannga. O laami laamdo.

Too, taalol may boo jinni ban nii.

(22/1/1983, Aaamadu Raufaa'u taali ngol haa Ngawndere. Kaaka mum taalani mo haa Ngawndere.)

254 Rudoyo bee mboodi (2)

Mboodi doo don. Kanko o modi wuro pat.

Sey, doro feere nii doo, kanjum kam innde may Rudoyo. Yennde Rudoyo may wari yahi tawi bikkon maako dilli haa yaha tefa nyaamdu. Rudoyo may wari mbari bikkoy, acci gootel, vi'i: "To daada maa wari, a vi'a be yoo:

'Miin Rudoyo.

Mo boccol ngaraba¹.

Mo sirla hariira²,

wari mbari mo. Yecca daada maa."

Nonnon, daada wari yami binnigel. Binnigel yecci ban nii.

Sey, o tokki binnigel.

Sey, o tokka haa laawol. O vi'a:

⁵ Haanii wi'go ngorgu.

¹ Boccol ngaraba, dum gadiraangol bee laral hoore ngaari

² Hariira, dum gaaraaji dimi. Kanji burata rimdfugo.

“Mo latti Rudoyo?
Mo boccol ngaraba.
Mo sirla hariira.
Mo boggol taaraandi kanjeeri, Rudoyo.”

Be mbi'i yoo: “Rudoyo saali, ndaa d'oo, daayaay sike?”

“Mo latti Rudoyo?
Mo boccol ngaraba.
Mo sirla hariira.
Mo boggol taaraandi kanjeeri, Rudoyo.”

O tokki o dilli o dilli o dilli haa o yehi o yottoyi. O yahi haa ladde feere nii. O vi'i:

“Mo latti Rudoyo?
Mo boccol ngaraba.
Mo sirla hariira.
Mo boggol taaraandi kanjeeri, Rudoyo.”

Sey, Rudoyo goo nooti.

“Min latti Rudoyo.
Mo boccol ngaraba.
Mo sirla hariira.
Mo boggol taaraandi kanjeeri, Rudoyo.”

Sey, be do haɓa, be do haɓa, be do haɓa, be do haɓa. Be habi, be habi, be habi, be habi, be habi, be habi, be habi, be habi, be habi, be habi.

Sey, juura wadi, o wi'i yoo: “En tijja dow. En juula.” O tijji haa o juula, o ta'i daande.

Sey, vicco ummi, do haɓa bee maako. Vicco habi, habi, habi. Asiri wadi. O wi'i: “En tijja naange. En juula.” O wari haa o tijja, o ta'i, o ta'i, o ta'i o yehi o wuli haa yiite.

Sey, yimbe pat yehi vurtugo, vurti vurti vurti. Be yehi be kebi kuujeji.

Timmi.

(16/8/1976, Aamadu Rufaa'i taali ngol haa Ngawndere.)

255 Debbo nyidduɗo bee kunnga ladde

Waato, binngel debbo on kanko boo. O do joodi bee yimbe saare maɓbe. Yimbe saare maɓbe do, pat, yidaa mo, haa bee daada maako fuu. Danya wanya.

Sey, o do dilla, o do dilla nder ladde, o do dilla nder ladde, o do dilla, o do dilla.

Sey, o tawi hunnde ladde, kuunga kullunga. O anndaa koo noy wadi.

Sey, hunnde yami: “Haa toy a do yaha?” O vi'i yoo: “Be sali yam haa saare min. Miin on mi do suuka haa mi majja. Tata be yi'a-mi sam, bee daada am fuu.” O vi'i: “Too.” “Noy on lekki may?” O vi'i be mbi'i mo, ngam o nyiddi on haa saare

may. O vi'i: "Too, war." Hunnde ladde hoosi mo, fuufi mo, fuufi mo, o laabi. Fuufi, cardi vurti. Fuufi, kanjeri vurti. O iila¹ nonnon. O vi'i: "Too. Mi do hokka ma risku. To a yotti, a do yima bee yimbe daada maa, kuujeeji doo tokkete. A yaha saamna bee puccu haa yolnde saare mon."

Sey, o do dilla.

Sey, o yotti sera² saare.

"Uwammu naa nan.

Ubammu naa nan.³

Uwammu naa nan.

Ubammu naa nan."

O do dilla. O do dogga. O do saamna, o do saamna, o do saamna bee puccu goo.

"Uwammu naa nan.

Ubammu naa nan.

Uwammu naa nan.

Ubammu naa nan."

Sey, a nana.

"I naa ki kee, yaarinya⁴?

I naa ki kee, yaarinya?"

"I naa nan, ku naa nan.⁵"

O do samna, o do saamna, o do saamna.

"Uwammu naa nan.

Ubammu naa nan."

"Inaa ki kee, yaarinya?

Inaa ki kee, yaarinya?"

"Uwammu naa nan.

Ubammu naa nan."

Sey, kuuje goo pat vurti, tokki mo, tokki mo, tokki mo, yottini mo saare. O yotti saare.

Sey, o tawi, o tawi yimbe saare goo, yimbe saare goo, yaadikko maa vi'i, wartan. O wartan, "Jooda bee maa. Huuwana maa." Kanko on lootinta mo taasaaje. Baaba maako boo vi'i yoo, kanyum on lootata toggooje maako, yiwata puccu maako hiddeko o baɗa.

¹ Iilugo, dum laaɓugo tal.

² Sera kam ba wi'go kommbi.

³ Maana kam:

"Daada amin don doo.
Baaba amin don doo."

⁴ Maana kam:

"Toy a woni, binngel debbo?"

⁵ Maana kam:

"Mi don, on don."

Sey, o sali, o vi'i yoo, kanko huuwintaa mawdo mabbe. Be pat be do huda mo nonnon.

Sey, binngel gorko feere boo don haa ladde. Binngel gorko doo dum baaba ladde on, ummi wari nder wuro. O yi'i baaba ladde. Ammaa baaba ladde doo, voodi. Baaba ladde vi'i: "Too. Mi voodi maa⁶. Miin mi do warta goddo fuu. Mi banja maa." O vi'i: "Bismilla." Banji mo, hoosi mo, be yaari mo haa nder wuro mango. O do joodi nder wuro doo. O do joodi nder wuro bee baaba ladde. Baaba ladde sigi mo. Be joodidi, be joodidi, be joodidi.

Sey, baaba ladde, yannde feere, baaba ladde vi'i, mbaran mo. Baaba ladde nde vi'i, mbaran mo kadi, sey kunnga goo boo nani haa nder ladde. Kunnga goo boo, ko o soofndi pat, kunnga do nana. O volwa o soofnda. O vi'i: "Jotta doo, baaba ladde mbaratam, no mi tammi?"

Sey, kunnga goo, to o soofndii goo, sey, kunnga goo boo do soofnda, o do nana. Kunnga vi'i, do wara. Baaba ladde ummi haa mbara mo. Kunnga wari. Kunnga wari sey mbari baaba ladde goo.

Sey, o ummi wari hoota. O hoosi risku jee baaba ladde. O hebi risku jee haa kunnga. Kunnga beddini mo risku. O ummi o hoota.

"Uwammu naa nan.

Ubammu naa nan."

O yotti kadi. O nana.

"Yaarinya?

Uwanki naa nan⁷.

Ubanki naa nan⁸."

O yotti haa nder saare kadi. O joodi. O riski. O warti laamdo. O mari wuro pat bee risku maako. Ngam risku maako on riskini mo.

Taalol may jinni.

(26/1/1983, Aamadu Rufaa'u taali ngol haa Ngawndere. Debbo Hawsaajo taalani mo.)

256 Laamiido bee rewbe mum tato

Bismillaahi arrahmaani arrahiimi.

Taalol taalol.

Gorko doo o don. O don mari rewbe maako nayo. Dum laamiido wuro on. O wari dillugo jahaangal. Be pat o senndi be pucci nay. O vi'i pucci maako doo maa,

⁶ Mi voodi maa kam ba wi'go mi booddo haa gite maa naa?

⁷ Maana kam :
"daada maa don."

⁸ Maana kam :
"Baaba maa don."

pucci o hokki ɓe doo, koo nguyeewu fuu, rima puccu irin ko nanndi bee puccu maako.

Too, kamɓe boo ɓe danya nanndu maako. O dilli jahaangal. Lebbi sappo e didi o wadata haa jahaangal may.

Too, koo moye fuu wadi reedu. Koo moye fuu wadi reedu, danyi ko danyata jee mum, nayo fuu.

Too, debbo gooto doo boo sey ummi wadi dabare tokki mo haa wuro ngo o yehi goo, yehi vi'i dum, kayum boo warti ba misaalu gorko¹, vi'i kayum boo dum laamɗo wuro feere. Tum to jemma wadi, yaha hiira bee maako.

Sey, yennde feere, o don wada wannyo² bee laamiido goo, sey, o vi'i laamiido: "Miin kam, to a yidi en wonda. Sey a hoosa puccu am doo, hawta bee puccu maa." Laamiido goo vi'i mo: "Too."

Sey, ɓe nanngi puccu maako, ɓe waddi, ɓe hawti bee puccu laamiido goo.

Too, ɓe don joodi haa fabbi. Puccu maako reedi. Kanko boo o reedi.

Sey, o vi'i laamiido: "Jotta kam fabbi. Mi hootan."

Sey, laamiido jabbiti mo. O hooti. O hooti haa saare gorko maako goo. Puccu maako reedu maako mawni, wari daɗi³ puccu nanndi bee puccu maako, soosay. Reedu maako kanko boo mawni o daɗi binngel nanndi bee laamiido goo, soosay.

Jam, laamɗo wadi lebbi sappo e didi, ummi warti. Daga laamɗo badi wartugo, daga don dow laawol. 'Be vi'i laamiido: "A hebi nanndu maa. Puccu maa boo hebi nanndu mum." Laamiido vi'i: "Fewre." Laamiido vi'ata ɓe, yannde ɓe jabbootira bee laamiido, laamiido itti halagaare hokkino mo suveniir⁴.

Sey, o hoosi halagaare goo o wari o resi nde o warti haa o woni. Nde laamiido warti, o wari o yotti. 'Be efi binngel daga o nastaa saare maako. 'Be holli mo. O hoosi halagaare nde o hokkino mo goo. O waatani binngel goo haa junngo. Laamɗo nde eewi binngel sey halagaare aarti laarugo, wari yotti saare, tawi puccu mum. Ndaa dum puccu mum soosay, nonnon vurti.

Sey, o seeri luttube pat dilli. O acci ngel goo tan.

Taalol ramma, mi juuta.

(20/1/1983, Hadiija ɓii Buuba taali ngol haa Ngawndere. Maama mum taalani mo haa Ngawndere. Maama mum Pullo Hawsa Sokkoto.)

¹ Wartugo ba misaalu gorko kam ba wi'go lattikinaago gorko.

² Wannyo woni guusa.

³ Daɗi < danyi.

⁴ < Fr. *souvenir*